

Opery zápasící s otázkami dneška. Reakce mladého publika v Ostravě byly ale vstřícné

lidovky.cz, 19. 9. 2020

OSTRAVA Dny nové opery Ostrava – New Opera Days Ostrava – NODO –, to jsou různé varianty názvu festivalu, který se jako jediný u nás věnuje tak výlučnému oboru, jakým je soudobá opera. Pražský festival Opera Nova, jak ho v rámci Národního divadla inicioval Petr Kofroň, pod novým vedením Pera Boye Hansena přes jeho ujišťování ztroskotál.

NODO jako bienále v roce 2012 uvedli v život Jiří Nekvasil, ředitel Národního divadla moravskoslezského, a Petr Kotík, umělecký šéf Ostravského centra nové hudby. Synergicky propojili svou umanutost soudobou hudbou a je nanejvýš případné, že festival byl oceněn na letošní přehlídce OPERA 2020.

Ovšem nejen v domácím, ale i v mezinárodním kontextu představuje NODO unikátní hledání současných podob komplexního žánru hudebního divadla na široké platformě umělců z celého světa. Právě kvůli mezinárodnímu charakteru to měli organizátoři při všech koronavirových restrikcích zvlášť složité. Zaslouží uznání a velký dík, že to nevzdali a k předchozí bilanci více než dvaceti světových nebo českých premiér přibylo pět nových inscenací.

Slovo opera v názvu festivalu není tak docela přesné. Inscenace ve smyslu „gesamtkunstwerku“ sólistů, případně sboru a orchestru v příběhu scénicky ztvárněném na jevišti vlastně nezazněla žádná. Šlo o komorní performance v časovém rozsahu kolem šedesáti minut, v nichž s jednotlivými složkami onoho souborného uměleckého díla autoři zacházejí způsobem, který je spíš demontoval, přeskupoval, vypouštěl, měnil jejich hierarchii nebo i zcela negoval, než aby je ve své komplexnosti syntetizoval nebo naplňoval.

Kosmonaut i zdravotní sestra

V kompozici Hibiki, Hibiki, vzhmoť! , s názvem typicky pro Marka Keprta až exhibicionisticky extravagantním, byla pětice sólistů součástí komorního orchestru. Tuto hudební složku včetně konkrétních zvuků spojených s pitím nad tématem prémiové japonské whisky s nesourodou směsicí příkazů a rčení na scéně minimalisticky ztvárňovali dva činoherci, kteří ovšem nepronесли ani slovo.

V kompozici autorské dvojice skladatele Michala Rataje a dramatičky Kathariny Schmittové Nauka o afázii je sice titulní postavou operní sólistka, ale když na začátku zazpívá kousek árie Elektry z opery Richarda Strausse, je postižena ztrátou řeči, afázií. Její psychické pocity kromě různých skřeků vyjadřuje elektronická hudba doplněná violoncellem a ženským pěveckým kvintetem, zatímco text v mluvené formě se stupňující se agresivitou „chrlí“ herečka, zdravotní sestra, až v naprostém zoufalství vůči zpěvačce zvolá: „Vaše mlčení je hlasité“.

Téměř beze slov byla také sci-fi performance slovenského skladatele Mira Tótha Muž ve skafandru s třemi pásmy instrumentální hudby při tápání kosmonauta, který se z Měsíce, kam se přestěhovala lidská civilizace, vrátí na opuštěnou Zemi.

V Zahradě Richarda Ayrese jeden sólista, muž, který hledá smysl života, obsáhne party těch, kdo se k němu při prokopávání do středu země a šplhání do nebe přidají – červ, duch mrtvého vojáka, baziliškové, fosilie, Dantovi Paolo a Francesca, než miliardy let stará bakterie lakonicky odpoví na jeho dychtivé pátrání po budoucnosti: „Přijde... a zase odejde.“

Svým způsobem nejtradičtější byla kompozice Any Sokolovičové Svatba se sledem předsvatebních obřadů a rituálů ukotvených v srbské lidové tradici, koncipovaná ovšem pouze pro šestici sólistek a capella bez orchestru.

Šest svatebních zpěvaček

Poněkud překvapilo, jak námětem, atmosférou, náladou a vyzněním převažovaly vážné, spíše smutné, až depresivní náměty. Humor, natož legrace, případně satira jako úhel pohledu na zvolené náměty chyběly. Autoři i inscenátoři se brali příliš vážně – s výjimkou Ayresovy Zahrady , ve které hlavně díky nejrůznějším citacím dětských písniček, barokní monodie nebo kabaretních songů a zvukomalbě tu a tam probleskl humor.

Dalším typickým prvkem letošních kompozic na NODO, opět kromě Svatby , byla rezignace na sevřenější formu – hudba v podobě pásma různě dlouhých ploch se rozeznávala a přestávala způsobem, že kdyby přestala dřív nebo byla nějaká část vypuštěná, nikdo, možná ani sám autor, by to nejspíš nepoznal.

Árie v kompresorovně

V dnešní době je klasická opera poznamenána nejrůznějšími režisérskými výklady a aktualizacemi. V produkcích NODO se režisér stává integrální součástí celého tvůrčího týmu. Výjimkou byla Svatba Any Sokolovičové, v níž režijní koncepce Jiřího Nekvasila napomohla pochopení dnešního pohledu na fragmenty rituálů a vzpomínek uchovaných někde v rodové paměti. A zcela mimořádné uznání tentokrát zaslouží šest zpěvaček ve Svatbě .

Jsou nebo byly studentkami Fakulty umění Ostravské univerzity, působí ve sboru ostravské opery a předvedly, na jak vysoké úrovni ho vede Jurij Galatenko, také umělecký vedoucí vokálního tělesa Canticum Ostrava. Scénickou podobu Muže ve skafandru výrazně ovlivnil industriální prostor kompresorovny ostravské šachty, byť za cenu diváckého diskomfortu.

Jak vystihl Petr Kotík, festival svou dramaturgii nestaví na základě tzv. kvality vybraných děl. Klade si navíc správnou otázku – kdo si myslí, že může z partitury dosud neuvedeného díla určit kvalitu? Podle Kotíka se festival pokouší nalézat díla a umělce, kteří zápolí s otázkami dneška a snaží se ve své práci toto úsilí autenticky zrcadlit. A má pravdu v tom, že festivalové performance zanechávají víc otázek než odpovědí.

Reakce početného publika v Ostravě, ve kterém převažovali mladí, byly většinou vstřícné. Objevy a zážitky z předchozích ročníků, kufkovskou operu Salvatora Sciarrina La porta della legge , Ligetiho smršť emocí beze slov v Aventures , Ayresovo vtipné melodrama V Alpách , Xenakisovu O resteiu , ale především operu Martina Smolky Seznamte, otevři se! a první uvedení mikrintervalové opery Aloise Háby Přijď království Tvé , však žádná z letošních produkcí nepřekonala.

Autor: Helena Havlíková

Zdroj: https://www.lidovky.cz/kultura/opery-zapasic-s-otazkami-dneska-reakce-mladeho-publika-v-ostrave-byly-ale-vstricane.A200918_120918_ln_kultura_jto